

PRILOZI

MILOŠ MILADINOV

FILOZOFSKA APORETIKA

(Damir Smiljanić, *Aporetika. Nacrt filozofske metodologije*,
Akademska knjiga, Novi Sad 2016.)

Problem metoda filozofije star je gotovo kao i sama filozofija. Doduše, iako se jasna svest o metodu javlja tek u filozofijama novog veka, to ne znači da srednjovekovni ili antički autori nisu imali u potpunosti određen metod mišljenja. Naprotiv, već kod Platona, ali i kod mnogih drugih klasičnih autora možemo uočiti jasno razrađen filozofski metod, tj. lako možemo primetiti pažljivo vođene misaone korake. Danas je teško zamisliti filozofa koji ne bi polagao račun o vlastitom načinu mišljenja, odnosno o vlastitom metodu. S tim u vezi, možemo reći da pitati se o metodu gotovo da znači isto što i pitati se o tome šta je filozofsko mišljenje, odnosno filozofija sama.

Delo *Aporetika. Nacrt filozofske metodologije* upravo razmatra misaone strategije na osnovu kojih se u filozofskoj tradiciji pristupalo filozofskim problemima, odnosno ispituje način na koji različite filozofske metode zahvataju obilje filozofskih problema. Knjiga je podeljena na četiri celine, tj. na uvodni deo *Filozofija kao umeće problematizacije* i tri tematska poglavlja: *Ideja filozofske aporetike*,

Prikaz metoda i Metafilozofski rezime. Ovakvom organizacijom poglavlja, autor uspeva da objasni šta je aporetska srž filozofije, kako se ona manifestuje u okviru različitih filozofskih pristupa, te i kako se ovakva priroda filozofije može sagledati iz metafilozofske perspektive.

U uvodnom delu autor razmatra samu prirodu filozofskih problema. Drugim rečima, pitanje koje se u uvodnom delu otvara tiče se suštine onoga problemskog u *filozofskim* problemima. Preciznije, postavlja se pitanje u čemu je razlika između specifično filozofskih problema, s jedne strane, i problema iz drugih oblasti – na primer, problema prisutnih u posebnim naukama, s druge strane. Zaključak do koga se u ovom delu knjige dolazi jeste da su filozofski problemi, za razliku od naučnih problema, po svojoj suštini nerešivi¹. Naime, filozofski problemi jesu aporije, a sama filozofija se shodno tome shvata kao svojevrsna *aporetika*.

¹ Smiljanić, D., *Aporetika. Nacrt filozofske metodologije*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2016., str. 11.

Otuda, jedna od vodećih intencija autora ove knjige ogleda se u pokušaju da filozofiju promisli imajući u vidu njenu aporetsku srž. Drugim rečima, ovo delo pokušava da pronikne do razumevanja načina na koji se filozofski problemi manifestuju u zavisnosti od toga da li se njima pristupa na sistemski ili problemski način, ili, pak, da li se problemi ispituju istorijski ili interpretativno i kako izgleda pokušaj rešenja problema ukoliko je filozofsko mišljenje antitetičkog ili heterotetičkog karaktera.²

Druga celina knjige bavi se ispitivanjem različitih filozofskih metoda. Naime, gotovo sve relevantne filozofske metode su obuhvaćene analizom u ovom delu knjige, a to su: dijalektički pristup, skeptički pristup, kritički pristup, analitički pristup, hermeneutički pristup, ludički pristup i sistematološki pristup. Svaki od navedenih pristupa biva podvrgnut trostrukoj analizi od strane autora, pa se tako svako od prethodno navedenih potpoglavlja deli na tri manje celine. Pri tom, važno je napomenuti da intencija autora nije u dubinskoj interpretaciji svakog od pomenutih metoda, nego se ona pre ogleda u prikazu načina na koji se ovi metodi primenjuju u različitim problemskim situacijama.

Analiza različitih metodskih pristupa započinje istorijskim prikazom njihove upotrebe, odnosno ispitivanjem načina na koji se svaki od ovih metoda primenjivao u tradiciji filozofije, te i kako se sam metod menjao

usled povesnog kretanja filozofije. Preciznije, autor ima u vidu i razlike u shvatanju jednog istog metoda od strane različitih autora tokom povesti. Ovim putem, obezbeđuje se širi horizont za razumevanje jednog metoda u njegovim različitim povesnim manifestacijama.

Drugi deo analize filozofskih metoda odnosi se na njihovo sistematsko ispitivanje, odnosno na razmatranje strukture misaonih koraka, koji svaki od metoda sadrži u pristupima različitim filozofskim problemima. Može se reći da ova potpoglavlja druge celine knjige imaju zadatak da predstavljaju samu suštinu svakog od razmatranih filozofskih metoda. U tom smislu, autor pruža uvid u različite oblike filozofskih argumenata i na delu pokazuje kako izgleda ispitivanje nekog konkretnog filozofskog problema.

Treći segment analize prethodno navedenih filozofskih metoda odnosi se na njihovo kritičko ispitivanje. Rečju, autor nastoji da pokaže i koji su to inherentni problemi sa kojima se pomenute filozofske metode susreću. Naime, kako autor primećuje, gotovo svaka filozofska metoda sadrži sebi svojstvene autološke probleme, te u ovom delu knjige možemo uočiti načine na koji se ove filozofske metode odnose prema vlastitim (metodskim) poteškoćama. S tim u vezi, ovakav pristup autora ujedno svedoči i o njegovom naglašeno nedogmatskom pristupu analizi metoda, te pokušaju

² Isto, str. 17.

da ih prikaže u što sveobuhvatnijem svetlu.

Imajući u vidu sve prethodno rečeno, pitanje koje se po prirodi stvari gotovo samo od sebe nameće jeste zašto u prikazima metoda nije obrađen i fenomenološki metod. Dakako, tu svakako nije reč o nemarnosti autora, nego za izostavljanje fenomenologije iz ove analize postoje odgovarajući filozofski razlozi. Naime, kako i sam autor skreće pažnju, fenomenološki metod nije zasebno obrađivan zato što se gotovo svi njegovi momenti mogu pronaći unutar drugih, već obrađenih metoda – neki od momenata skeptičkog, kritičkog, te i analitičkog metoda konstitutivni su za sam metod fenomenologije.³ Pored toga, treba imati u vidu da autorov stav o prirodi fenomenološkog metoda nastaje u dosluhu sa Hartmanovim razumevanjem njene uloge – fenomenologija kao takva predstavlja svojevrstu propedeutiku za pristup filozofskim problemima, tj. fenomenološki pristup omogućava da sam problem kao takav bude uočen.⁴

U poslednjem delu knjige autor otvara pitanje o mogućnosti integrativnog pristupa filozofskim problemima. Jedan od ključnih zadataka integrativnog pristupa ogledao bi se u nastojanju da se svako pojedinačno stanovište unutar pluraliteta filozofskih metoda oslobodi vlastitih teorijskih nedostataka. Dakako, ovde nije reč o pukom eklektizmu, nego se pre radi

o pokušaju da se pojedini aspekti različitih filozofskih metoda pažljivo usaglase. Tim putem, ponudio bi se alternativni put za potencijalne pristupe mnogobrojnim aktuelnim poteškoćama unutar filozofije.

Imajući to u vidu, autor postavlja pitanje o mestu ili diskursu unutar kojeg bi se uopšte moglo govoriti o integrativnom pristupu filozofskim problemima, a to mesto jeste metafizika. Naime, dok se filozofija pre svega odnosi na filozofske probleme, za metafiziku, smatra autor, možemo reći da se bavi problemom filozofije, odnosno ona omogućava da se zahvati ono što se vrlo retko ne može obuhvatiti sa bilo kog posebnog filozofskog stanovišta.⁵ Otuda, kako i autor navodi, jedan od neophodnih koraka za pridobijanje novog mišljenja unutar filozofije predstavlja saradnja filozofije i metafizike.

Za sam kraj ovog prikaza treba napomenuti da knjiga *Aporetika. Naracija filozofske metodologije* može biti interesantna i jednako produktivna za izrazito velik broj potencijalnih čitalaca. Ova knjiga, s jedne strane, može se pokazati izuzetno vrednom za početnike i studente filozofije jer na vrlo jasan način eksplicira neke od temeljnih filozofskih problema i pruža uvid u sve relevantne filozofske metode. Međutim, s druge strane, ovo delo se pokazuje i izuzetno važnim za stručnjake koji su vični filozofskim problemima jer na originalan i metafizički način zahvata srž same filozofije.

³ Isto, str. 185.

⁴ Isto, str. 186.

⁵ Isto, str. 196.

